

Specifika komunikace ve vztahu k sexualitě III:

Pomáhající profese
ve vztahu k sexualitě, včetně
osob s mentálním postižením
– připravenost do praxe

Dana Štěrbová / Miluše Rašková



Univerzita Palackého
v Olomouci

Specifika komunikace ve vztahu k sexualitě III:

Pomáhající profese ve vztahu k sexualitě, včetně osob s mentálním postížením – připravenost do praxe

Dana Štěrbová & Miluše Rašková

Olomouc 2019

Oponenti:

doc. PaedDr. Ladislav Podroužek, Ph.D.

MUDr. Ivo Procházka, CSc.

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správně právní, popř. trestněprávní odpovědnost.

1. vydání

© Dana Štěrbová, Miluše Rašková, 2019

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2019

ISBN 978-80-244-5556-3 (print)

ISBN 978-80-244-5557-0 (online : PDF)

DOI 10.5507/ftk.19.24455563

Obsah

Úvod.....	5
Zvláštní poděkování	8
Část I O sexualitě – připravenost do praxe.....	9
1 Postoje ve vztahu k sexualitě a k sexuální výchově, včetně osob s mentálním postižením.....	10
1.1 Sexualita, postoje a předsudky a dovednost komunikace o sexualitě u pracovníka v pomáhající profesi	13
1.2 Připravenost jedince pomáhající profese na vzdělávání o sexualitě a v sexualitě, včetně osob s mentálním postižením	16
2 Přístup k výuce lidské sexuality v pregraduální přípravě a v procesu celoživotního vzdělání pracovníků v pomáhajících profesích – základní principy	20
2.1 Příklady dobré praxe k sexuální výchově v pregraduální přípravě se zaměřením na osoby se zdravotním postižením	22
2.2 Sexualita a pregraduální příprava jedince pro pomáhající profese – etický a bezpečný přístup	25
2.3 Příklad vedení vzdělávání k sexuální výchově v pregraduální přípravě.....	27
2.4 Požadavky na připravenost osobnosti vzdělávající v tématech sexuality	29

Část II Komunikace a lidská sexualita v pomáhajících profesích: Empirický výzkum – dílčí závěry	33
3 Cíle výzkumu, výzkumný vzorek a metoda sběru dat	34
3.1 Statistické zpracování dat a výsledky dílčí části výzkumu.....	38
3.2 Shrnutí výsledků a závěry	47
Závěr	66
Doslov	68
Summary.....	72
Literatura.....	73
Autorky	76
Příloha.....	78

Úvod

Motto:
*„Sex je fascinující. Záleží však na tom,
jak moc o něm mluvíme a co o něm říkáme.“*

Rebecca F. Plante
Gary Alan Fine

Naše v pořadí třetí společná publikace navazuje na předcházející výzkumná témata a rozšiřuje základní zkoumanou problematiku pomáhajících profesí ve vztahu k sexualitě o téma osobnosti jedince a jeho postoje k sexualitě v kontextu s nutností připravenosti do profesní praxe. V úvodu si dovolíme malou rekapitulaci předcházejících publikací.

První publikace (Štěrbová, D., & Rašková, M., a kol., 2014) vydaná pod názvem „Specifika komunikace ve vztahu k sexualitě I: Pomáhající profese ve vztahu k sexualitě, včetně osob s mentálním postižením“ byla tematicky zaměřena na sexualitu v pojetí komunikačních aspektů u pomáhajících profesí. Pozornost jsme věnovali čtyřem základním oblastem, a sice sexualitě v jejím obecném pojetí, vzdělávání a výchově, komunikaci a úvodu k realizovanému empirickému výzkumu. První část publikace obsahovala vybrané pojmy, které identifikovaly pracovníka v pomáhající profesi, dále se vztahovaly k sexuálním otázkám a oblastem v souvislosti se sexualitou, sexuálním zneužíváním včetně zneužívání osob s mentálním postižením. Pozornost byla zaměřena také na oblast postojů a sexuality v rodině, v níž žije jedinec se zdravotním postižením. V dalších částech jsme se zabývali problematikou sexuality a edukace v současných školských kuriku-

lárních dokumentech včetně specifík v přístupech v edukaci osob s postižením. Publikace byla vydána také v angličtině.

Druhá publikace (Štěrbová, D., & Rašková, M., 2016) vydaná pod názvem „Specifika komunikace ve vztahu k sexualitě II: Pomáhající profese ve vztahu k sexualitě, včetně osob s mentálním postižením – z empirického výzkumu“ tematicky navázala na první publikaci a rozšířila téma prioritně zaměřené na komunikaci a přístup k lidské sexualitě u běžné populace a u osob s mentálním postižením. Klíčovým tématem se stala problematika přijetí homosexuality společností a komunikace o ní. Publikace byla zaměřena i na pohled aktuálního stavu v prostředích školního vzdělávání, zdravotnictví a sociálních služeb, a to i ve vztahu k osobám s mentálním postižením. Z pozice autorek této publikace si velmi vážíme ocenění rektora Univerzity Palackého v Olomouci, které nám bylo uděleno v roce 2018.

Obě zmíněné publikace zahrnovaly vybranou tematiku, která nebyla doposud v České republice v této podobě vědecky uchopena, zkoumána a zpracována. Pro tvorbu publikací jsme využili našich letitých profesních znalostí a zkušeností včetně podpory jiných odborníků, za kterou velmi děkujeme.

Třetí publikaci jsme specificky zaměřili jednak na problematiku postojů a hodnot našich respondentů ve vztahu k sexualitě obecně a u osob s mentálním postižením a dále na problematiku pohodlí i úskalí našich respondentů při komunikaci o lidské sexualitě. V souvislosti postojů a hodnot nás specificky zajímala otázka zábran v profesní činnosti v oblasti současných postojů k lidské sexualitě, dále jejich postoje, přesvědčení a hodnoty týkající se lidské sexuality a problematika různosti postojů lidí, jejich přesvědčení a hodnot týkajících se lidské sexuality včetně problematiky chápání důležitosti charakteru a podoby vzdělávání o lidské sexualitě jako součásti pedagogického vzdělávání. V souvislosti s problematikou pohodlí a úskalí našich respondentů při komunikaci o otázkách sexuality obecně a u osob s mentálním postižením jsme zaměřili pozornost na problémy při komunikaci se žáky o sexuálních otázkách, dále na dispozici potřebných dovedností k diskuzi se žáky, na schopnost předávat informace o všech otázkách lidské sexuality.

Pevně věříme, že jsme ve své třetí navazující publikaci zpracovali stejně potřebné téma, které je vysoce aktuální a vyplývá z pedagogické praxe. Jsme si i nadále vědomi, že stejně jako v předcházejících publikacích je vybraná problematika spjata s určitou mírou tabuizace a s existencí různorodosti v názorech a postojích. Případnou vnitřní názorovou neshodu opět vnímáme jako podnět k dalším profesním diskuzím. Nadále však doufáme, že tato publikace přinese z pohledu moderní pedagogiky a psychologie 21. století svým dílem další podnět a zamyšlení nad lidskou sexualitou.

Dana Štěrbová a Miluše Rašková

Zvláštní poděkování

U příležitosti vydání naší v pořadí třetí publikace spjaté s problematikou specifík komunikace ve vztahu k sexualitě si dovoluujeme poděkovat panu prof. MUDr. Jiřímu Šantavému, CSc., za jeho doslov k našemu dílu a ocenit jeho laskavou podporu naší práci.

Je nám velkou ctí, že pan profesor Jiří Šantavý, vysokoškolský pedagog, významný genetik a gynekolog olomouckého regionu, projevil zájem o naši vědeckou práci. S panem profesorem nás spojuje nejen naše ALMA MATER – Univerzita Palackého v Olomouci, ale také letité působení ve Společnosti pro plánování rodiny a sexuální výchovu. Za svůj vědecký přínos a celoživotní záslužnou práci v oblasti lékařské genetiky a fetální medicíny obdržel v roce 2016 Pamětní medaili UP. Pan profesor je naším velkým profesním vzorem.

Dana Štěrbová a Miluše Rašková